

Tere Irastortza

Liburuaren alde

2003ko azaroan, Gernikan bildu ginen, «Memoria eta Historia» hizpide, Asociación d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), Asociación de Escritores en Língua Galega (AELG) eta Euskal Idazleen Elkarte (EIE).

Urtez urte gai berriak jorratuz eta garai berriak urratuz elkartzen da Galeusca, eta orduko hartan elkarte bakoitzetik 15 autore hautatzea erabaki zen, orain Pamiela-rekin argitaratu dugun antologia egiteko (*Antoloxia poética. Poesia antologia. Antologia poética (1990-2003)*, Iruñea, Pamiela, 2004).

Liburu honen alde esan dezadan, Galeusca hartan erabaki bezala, Elkarte bakoitzak Irakurle Batzorde bat eratu zuela —gure kasuan bost lagunez osatua— eta euskaldunak hamabost urteko epean argitaratutako 235 poesia liburuen artean hautatuak izan zirela.

Inolaz ere, antologia honetan bildutako euskal egile gehienek poesia landu dute, ia nagusiki. Horregatixe, hain zuzen ere, askotan idazle hauetako asko ez dira, poesia zaleen ezagun izanagatik, euskal literaturaren zaleak direnentzat oso ezagun.

Berdenboran, esan dezadan, antologia honetan dau den guztiak beharrezkoak direla 1990-2003 urteetan bere lana gauzatu dutenen eta gauzatzen jarraitzen dutenen panorama aurkezteko. Are eta gehiago, beste hainbat antologietan agertu ez den anitzek ere egina baitu bere bidea, isil-isila, ohiko kritiken artera iristen ez den liburu-mota landuz, poesia landuz; ohiko aldarrikapen pertsonaletatik urrun samar, askotan.

Eta liburu honen aurka, esan dezadan, hamabost urteko ibilbidea markatzeko hamabost izen hautatzeak beste

hamaika kanpoan uztea ekarri duela; horien artean, urte hauetan argitaratu arren, beraien lan gehienak 1990aren aurretik ibilbide luzea egin zezukatenenak, edo hamarkada hauetan hasi eta oraindik beraien ibilbidean urrats handiak emango dituzten gazteagoenak. Izan ere, poesia ere ez da, jada, gazteek euskal literaturan duten sarbide bakarra.

Antologia honetan sartutakoak eta sartu gabeak, batzuek eta besteek egin dute ibilbidea eta egiten ari dira ibilbide... eta inork jakin nahi badu zein den euskal poesiararen osasuna ondo harro esan dezakegu: oso ona da, eta hobe litzateke irakurle gehiagotara iritsiko bagina.

Ekimen bat den liburu baten alde

Poesia antologia (1900-2003) liburua ekimen batean txertatua dator. Liburuaren aurkezpena Ourensen egin zen, baina baita, aurretik, Oñatin ere, *Gu eta gure hizkuntzak* kultura ekitaldien artean, zeinetan Galizia, Katalunia eta Euskal Herriko poetak, musikariak, dantzariak eta gastronomia bildu zituen *Laixan* elkarteak, hainbat erakunde eta enpresen laguntzarekin.

Arrasto batean sortutako liburua da inolaz. Alde bate-tik, 2002. urtean «*Mugak hautsi*» leloarekin Mallorcan, Balear Uharteetako Gobernu-ko Kultura Sailak Balearretan katalaneraz sortutako literatura atzerriratzeko urratsak aztertuta ekin baitzion EIEk urte hauetako ibilbideari.

Harrez gero, Euskal Liburugintza Atzerriratzeko Plan-gintza bultzatzeko ibilbideari eutsi diogu, batzuetan gure gisara eta besteetan beste batzuekin elkarlanean. Hala, 2003 urteko Galeuscan, Unescoren bidez euskal liburuak atzerriratzeko ireki zitezkeen bideak aztertze-ko bilera antolatu zuen EIEk. 2004an EIEk sinatua du Unescorekin hitzarmena eta 2005erako hiru euskal liburu argitaratzeko esku artean dauzkan baliabideak jarriko ditu.

Bitarte horretan, Galeuscako antologia bezala, argita-ratu da Estatu Batuetan Euskal Idazleen Elkartearen la-guntzarekin, eta Reyes Lazarok koordinatuta, bost unibert-sitate artean argitara ematen den *Metamorphoses* aldizka-

rian euskal poesiari eskaini zaion monografikoa. *Words and Worlds. Hitzak eta Biz(H)itzak* izenbunpean apailatutako monografikoa, literatur itzulpenean diharduten bost fakultateren artean sortutako aldizkaria da (Massachussetseko Unibertsitatea, Smith College, Amherst College, Hampshire College eta Mt. Holyoke College). *Metamorphoses* aldizkariak ale bikoitza atera du, besteak beste, euskal kulturaren nortasuna ezagutarazteko. Monografiko horretan beste hainbat euskal poeten testuak agertzen dira euskara eta ingelesera itzulirik, eta CD batean, gainera, entzun daitezke horietako hainbat —esate batera Bernardo Atxagaren *Written in USA* poema bikaina eta Mikel Laboaren musika—.

Bitarte horretan, Euskal Herria eta Kataluniako idazleen arteko harremanak estutzen ari dira. 2003 urtean Barzelonan eta Tarragonan aritu dira lau poeta euskaldun eta lau poeta katalandar, eta aurten Euskal Herrian *Veus Paral.leles, Pirineoak-Pirineus, d'una riba a l'altra* izeneko poesia-emanaldiak. Gainera, poesia antologia elebiduna argitaratu da ekintza horren harira.

Euskal Herria eta Kataluniako idazleen artean ere izan zen Pirinioetan, oraingoan, beste elkarteratzerik. Hizkuntza bakoitzean diharduten hamarna idazle elkartu dira 2004ko udan, eta 2005ean ospatuko da *Hizpide: Idazleen topaketak Xaretan* berriro. Eta Xaretako herrietan, alegia, Sara, Urdazubi eta Zugarramurdin ikusiaz eta biziaz beste liburu bat argitaratuko da, euskal idazle eta idazle katalandarren artean, iaz Vall de Bou-n egondakoen lanekin argitaratzeaz den beste baten segida, oraingoa.

Goian aipatutako ekintza horiekin, harremanek maila pertsonalean eskain dezaketen aberastasunaz gain, EIEk idatzizko euskarriaren aldeko eta iraupena bermatzen duten beste euskarrien aldeko apustu garbia egiten du. Euskal Herrian idazten denaren berri munduan zabaltzea euskal kulturaren lekukotasuna ematea baita. Euskaldunak mintzagai eta hizpide izatetik, sortzen ari garen kulturaren esatari izatera jauzi egin behar dugulakoan.

Ekintza horiek eta beste batzuk antolatzeko, EIEk elkarlanerako eta elkarturako apustua berretsi du: herri erakunde, elkarte, enpresa eta norbanakoekin.

Alde horretatik, ezin ahaztu aurrera begira ere horrelako urratsak emateko abagune egokia eskaintzen duela Galeuscak. Izan ere, 2004an Ourensen elkartu gara, eta datorren urterako beste horrenbeste gauzatu nahi genuke ipuingintzarekin, Galeuscako nazioen kulturetan hama-bost urteotan osatu den ipuingintzarekin.

Ezin ahaztu, alde horretatik, baita ere, EIE bere webgunerako sortzen ari den euskal idazleen laginen bilduma, euskaraz eta ingelesez. Ezin ahaztu, aurtengo Galeuscan ere, *Poesia antologia*-ko testuak ingelesera itzuliko direla eta web orrian jarri, gutxienez.

Galeuscaren alde

Liburuaren eta gure literatura atzeriratzearen alde arituz, Galeuscaren alde mintzatu nahi dut. Hainbeste aldiz entzun baitugu, izan ere, gure artean, Galeuscaren zergatiari buruzko galdera.

Atzera bideetan murgil egin gabe, 1933raino jo edota demokrazia garaiko urrats literario guztiez aritu gabe, etorkizunean, zertarakoan metatu nahi ditut Galeuscaren aldeko arrazoi gehienak. Goian, azken urteetan hartutako erabakien bidez gure elkarteak bere egitekoen artean Galeuscako hausnarketak nola txertatu dituen erakusten saiatu naiz, gutxi asko. Garbi dago, Galeuscar a biltzen garen elkarteok, urtean behin hitz egiteaz harantzago eramango gaituzten bideak jorratzeko abaguneak sortu nahi ditugula.

Eta hala ere, ekintza andana honekin batera —eta ziu-rrerarik aurretik— bada hurrengo Galeusca-etara joateko adinako beste arrazoirik.

1. *Elkar ez ezagutzera garamatzaten konplexu baztertzailerik apurtzera, aumen-aumena.* Elkarren berri izan eta elkar ez zapuztearena ez da gutxienekoa. Eta alde honetatik esan beharrean nago, Espainiako idazleen artean *Egunkaria*-ren itxierarekin elkartasuna eta laguntza Galeuscaren

bidetik bakarrik jaso genuela, ia-ia (Madrilgo hainbaten kasua salbuetsiz). Azpimarratu egin nahi dut Galeuscako elkarretako kideen laguntza behar-beharrezkoa izan zela eta dela mono-kulturaren hatzaparretan itota ez geratzeko. Eta Galeuscaren bidez egin genuela Kataluniako Pen Clubaren ezagutza, eta haiei esker bideratu dugula Euskal Herikoa, azken urteetan desagertuta zegoena.

Elkarrekiko interesak indartu egiten gaitu. Euskal literaturaren berri literatura galiziar eta katalandarrarekin batera ematea, orain alde guztietan eskatzen den sinergia bada jada gure artean, eta indartu egiten gaitu sinergia horrek, eta indartsuago egin gaitzake.

2. *Bakarka egin ezin duguna, elkarrekin egitera.* Jauzi egitekotan egin dezagun urrutiago, esaten dute askok. Itzultzekotan gartzelaniara, ingelesera... Askori entzun diot. Beti urrutiago eta beti zailagoa da, ia beti, besteentzat pentsatzen den eginkizuna. Eta neuri ez zait axola Marteraino egiten badugu ere. Baina ez dezagun ahaztu testuak itzultzen direnean ez direla hizkuntza batetik bestera bakarrik itzultzen, baizik eta kultura batetik bestera ere, eta, euskal testuak jasotzeko, beste kulturek euskal kulturarekiko mespretxua eta erdeinua ez den beste irrikirik ere behar dutela.

Ondo da maite ez gaituztenak ez gorrotatzea, baina ergelkeria galanta da maite gaituztenak gorrotatzea. Eta, hain zuzen ere, horixe dut, askotan, Galeusca bezala hainbat elkarteratzeen aurka. Beti besteen edo beste norbaiten aurka aritzeko aitzakia —bilgune aproposenak bilakatzen direla—.

Gai honetan uste dut, iaierik bada inon, Euskal Herrian aurki daitezkeela idazlerik iaioenak. Beti urrutiko intxaurrak abonatzen aurren-puntakoak: *lumero uno*, esaten duguna. Antza denez, euskal literaturan, norbere liburua edo norbere argitaletxekoren bat ez bada, onik aurkitzen ez dakiten idazleak izan daitezke punta-puntako bakarrak, alegia, erdal literaturak bakarrik ase ditzaketanak. Hori bai, beti euskal literaturan falta denaz, egiten ez denaz beste inor baino ozenkiago mintzatzeko prest. Horiek balira bezala idazle argiaren ezaugarri bipilenak!

Alde horretatik ez nau harritzen batere gutaz interesa duenari barrez eta burlaz erantzutea, eta gutaz interes izpirik ez duenaren atean, joka eta joka aritzeko dagoen joera aparta. Eta horixe da —bakarren bat jorratzera ez bada— zertara ez dakitela biltzen diren bilkura askoren amaiera. Monologatzaileek elkarrizketa dute amets, sarri, nahiz eta esnaeran beste monologatzaile gorrekin aritu ondoren, isolamendu handi goa baizik aurkitu ez.

Baina elkarte guztiek —eta EIEk ere bai, noski— badu bere estatutuetan agertzen ez den arren biziarazten duen helburu bat: bakarka egin ezin dena elkarrekin egiteko ahaleginak bultzatzea. Elkarte batekin zerbaiten alde aritzeak badu bakarka egin ez daitekeen zerbait: besteen posizioak eta iritziak kontuan hartuta jardutea. Eta badut hori, printzipioz, elkarlan guztien alde.

Eta indar hori besteek sortzen eta eragiten dutenaz hitz egiteko baino gehiago norberak egin behar duenaz kezkatzeko, norbere egitekoetara ekartzeko erabili behar da. Beasaingo Ikastolan Kilometroetan aldarrikatzen genuena elkarlanean mamitu baitaiteke: Izateko sortu, sortzeko izan.

Galeuscatik Massachussets-era, beraz, *Metamorphoses* aldizkariaren azken alearekin batera, eta, nola ez, Kulturaren Euskal Planetik Euskal Kulturaren Planera.

Kulturaren Euskal Planetik Euskal Kulturaren Planera

Beste hainbat planekin edo beste hainbat planen babesean, Euskal Erkidegoko Kultura Sailak Kulturaren euskal planaren berri eman du, eta komunikabideetan izan du, behintzat, oihartzunik.

Plan honek badu zerbait bere alde: Plan bat egiteko erabakia. Horrekin batera, plan hori adosteko borondatea. Horrekin batera, planarekin Kulturarako diru gehiago lortzeko nahia.

Baina bada zerbait, bere gisara, Euskal Erkidegoko Kultura Sailak egin ezin duena. Euskal Kulturaren Plana

planteatu behar dugunak euskal kulturari dihardugun elkarrekin gara, euskararen lurraldeetan, euskararen lurraldeen administrazioetan; Euskal Herrian dihardugun elkarrekin, bazkunak, kooperatibak, enpresak, hiritarrak. Kulturaren euskal plana euskal kulturaren plana izatera irits dadin, geuk ere erabaki egin behar dugu hogeita bost urte barru gaur ezinbestekoa dena eginda egon dadin zein urrats eman behar dugun. Kulturaren Euskal Plana Euskal Kulturaren Plana izan dadin, elkarrekin adostu behar dugu urrutira iristeko zer egin behar dugun eta zer egin behar ez dugun. Kulturaren Euskal Plana Euskal Kulturaren Plana izan dadin, diru gehiago lortu behar dugu, beti bezala, handik eta hemendik; eskean batzuetan eta gure irabazpideak gure kulturari berriz eskainiz, gehienetan; bermeak bilduz, arriskuak neurtuz, beldur eta konplexuak alboratuz.

Eta horretarako, entseiarrean, aspaldi proposatu zuen bidea Axularrek: utz dezagun ahal dugun lanik gutxiena Gerorako; *gero* esan zuenak, *bego* esan baitzuen. ♪